

Ժ Գ Ն Ա Ի Ո Ր Ն Ո Ի Ի Հ Խ Ա Ն Ը

Իշխան մը, որ իւր գեղեցիկութեանն, հարատւութեանն ու աստիճանին վրայ յանձնաւ կը հստատանար, և մահկանացուաց մէջ զրեթէ իրեն հաւասար չէր կարծեր որ մէկը զլաւնուի, օր մը լեւրան ամենէն հեռաւոր կողմերը որսի ելաւ : Ետտ մը պարտելէ վերջը, երբ յողհած էր, հեռուէն խորճիթ մը նշմարեց, և հոն մօտենալով ծերունի ճգնաւոր մը գտաւ որ իւր մենարանին դուռը նստած մեռելի մը գանկը կը դիտէր ամենամեծ եւ խորին ուշադրութեամբ :

Իշխանը մօտեցաւ եւ հեղնական ձայնով մը հարցուց անոր .

« Ինչո՞ւ այդքան ուշի ուշով կը դիտէք այդ մեռելի գանկը : Ատոր վրայ ի՞նչ հետաքրքրաւոր բան կայ : »

Ճգնաւորը ճանչնալով այս իշխանին հստատ բնաւորութիւնը, արհամարհական նայ ուածք մը նետելով անոր վրայ՝ պատասխանեց .

« Առդէի դիտնալ թէ՛ այս գլուխը իշխանի՞ մը գլուխն էր թէ՛ մուրացկանի մը :

Գժրադրարար

չեմ կրնար զանազանել ո՞րն եղած ըլլալը : »

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ՅԻՄԱՐՆ , ԿԱՄ ՆՇԱՆԱՑ ԴԱՍԱՏՈՒՆ

Սոյն պատմութիւնն իբրև ստոյգ պատմութիւն է , Օքսֆորդի համալսարանին մէջ , որ յԱնգղիա : — Մի անուանի օտարական լեզուագէտ , որ Լոնտոնի մէջ կը գտնուէր , փափաքեցաւ խօսակցիլ ուսուցեալ լեզուներով անգլիացի յոյժ հռչակաւոր դասախօսներէն ոմանց հետ , և հրաւէր ընդունեցաւ Օքսֆորդի առաջին կարգի մի ուսուցչէ : Ուսուցիչն օտարականին գալստեան օրն ու կերպն քաջ գիտնալով , ուղեց զարմացնել զայն . ուստի աշակերտներէն զոմանա իբրև գեղջուկ հաղուեցնելով , տարաւ և տեղաւորեց , իրարմէ ոչ հեռու , դէպ ի քաղաքն առաջնորդող ճանապարհին վերայ , եւ պատուիրեց որ նմա պատասխանեն լատիներէն , յունարէն , եբրայեցերէն , գերմաներէն , դադղիերէն և կամ իտալերէն , եթէ դիրենք հարցաքննէ . իսկ եթէ ոչ իրենք նմա այլ և այլ հարցումներ ուղղեն նոյն լեզուներով :

Դպրոցականներէն մին ճանաչելով զօտարականն իր մօտեցած միջոցին , հարցուց զաղիերէն լեզուաւ թէ՞ ժամը քանի՞ն է : Օտարականն պատասխան տուաւ և կերեւէր թէ՞ զարմացած էր տեսնելով մի գեղջուկ , որ կը խօսէր մի օտար լեզու , սակայն մտածեց թէ՞ կարելի է որ այդ գեղջուկը ժամանակաւ մի երջանիկ քաղաքացի եղած և յետոյ թշուառութենէ այդ վիճակին հասած լինի . և շարունակեց իւր ճամբան : Բայց հետաքրքրութենէ չարժեալ , հարցուց երկրորդ գեղացւոյն թէ՞ զիտե՞ որքան հեռաւ ընթերցան կայ մինչեւ Օքսֆորդ : Մտածեցէք թէ՞ քանի՞ մեծ եղաւ իր զարմանքն , երբ մաքուր լատիներէնով պատասխան ստացաւ : Քանի որ կը մօտե-

նար քաղաքին , իւր զարմացումն վերջին աստիճան կ'աւելնար այն հարցումներով կամ պատասխաններով , որք կը կատարուէին հին և նոր լեզուօր :

Երբ ուսուցչին տունն հասաւ , գրուցեց նմա թէ՞ արդէն բաւական ասպցոյցներ ունի Համալսարանի անդամոց բարձր հմտութեանց վերայ , որոյ ազդեցութիւնն տարածուած է մինչեւ իսկ ճանապարհին վրայ գտնուող գիւղացւոց վերայ : — Բայց , յարեց օտարական լեզուագէտն , ունի՞ք մի գիտուն այնքան քաջահմուտ նշանաց լեզուին , որ անմիջապէս իր միտքն հասկցնէ : — Ուսուցիչն վայրկի մի խորհելէն յետոյ , պատասխանեց թէ՞ զձեզ կը տանիմ մի այդպիսի գիտունի , եթէ հաճիք նախ ինձ հետ ճաշել : — Հրաւէրն ընդունուեցաւ , և ուսուցչին մի քիչ ժամանակ խնդրելով , գնաց խորհիլ իւր պաշտօնակիցներէն միոյն հետ իր ընկելիքն վրայ : — Հաղուեցընենք , ըսաւ , մեր միաջեայ յիմար Գէորգն , և այսպէսով կրնանք մի լաւ դեր խաղալ մեր պարոն լեզուագէտին : — Լաւ խորհեցար , ըսաւ իր պաշտօնակիցն : — Այս Գէորգն , պէտք է գիտնաք որ , անուսում միաջեայ մ'է , և աշակերտաց փոքրիկ ծառայութիւններ կատարելու միայն յարմար :

Ճաշէն վերջը , ուսուցիչը բերել տուաւ զԳէորգ , և ըսաւ նմա թէ՞ մի ազնուական պարոն իր անունն լսելով , կ'ուզէ զինքն տեսնել հետեւեալ առաւօտուն , ժամը տասնին , այս ինչ տեղ . բայց որովհետեւ նա (ազնուականն) կատարելապէս խուլ է , պարտի ինքն միայն նշանացի խօսիլ : — Շատ լաւ , ըսաւ Գէորգ , վաղը որոշեալ տեղը կը գտնուիմ : — Ուսուցիչն վերադարձաւ և իմացուց իր հրաւիրելոյն թէ՞ կրցաւ գտնել իր փնտռած նշանախօս գիտունը , և թէ՞ վաղն առաւօտ ժամը տասնին իրեն կ'սպասէ : — Դժբաղ-

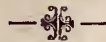
դարար , ըստ ազնուականը , հրամայած եմ հաւաքարին որ ճիշդ նոյն ժամուն գայ զիս առնուլ , սակայն փոյթ չէ , կըրնայ սպասել :

Որովհալ ժամն քիչ յառաջ , լեզուաբանն գտաւ զԳէորդ ըստ իւրեանց ժա. մադրութեան , սերկուքն ալ մի քանի վայրկեան լուռ կեցան , և այն տառն ազնուականն իւր մի մատն վեր առաւ : Գէորդ անշարժ կը նայէր , և ինք երկու մատերն վեր առաւ : Ազնուականն ժրպտեցաւ և երեք մատերն ալ վեր առաւ : Գէորդ , ասոր վրայ , հաստատ կերպիւ և մեծ աշխուժութեամբ իւր բուռը ցոյց տուաւ : Օտարականն իւր ժամացոյցին նայելով , տեսաւ թէ ժամանակն ուշ է , փութաց դէպ ի իւր կառքն , որ իրեն կը սպասէր ուսուցչին դրանն առջև , ըսելով նա թէ՛ զիւր բարեկամը իւր յուսացածէն գերազանց գտաւ : Կ'սպասէի , ըստ նա , որ նախ ինքն խօսի , բայց երբ տեսայ թէ լուռ և անշարժ կը կենայ , վերցուցի մատս հասկցնելու համար մի Աստուած միայն կայ . սակայն որպէս զի ինձ հասկցնէ թէ Հայր և Որդի կայ , իւր երկու մատերն ցոյց տուաւ : Պատասխանեցի երեք մատերս վեր առնելով , այս ինքն՝ Հայր , Որդի և Հոգին սուրբ : Առ որ իւր ափը դոցեց , կասկածելով թէ ուրիշ մ'ալ կը սարդի : Տեսնելով թէ ժամանակն անցած է , դուրս ելայ , եւ կը խնդրեմ ձեզմէ որ ձեր բարեկամին յայտնէք իմ մեծ զարմացումս , զոր ունիմ իւր հանձարին վրայ :

Հազիւ թէ լեզուաբանն մեկնեցաւ , և անա Գէորդ հատաղութեամբ հասաւ գոշելով . «Ո՛ր է այն ժպիւրհ մարդն , զոր ինձ զրկեցիք զիս ծաղրելու համար : — Ի՞նչ կայ , Գէորդ , հարցուց ուսուցիչը : — Եստ բան , պատասխանեց Գէորդ . միտ զրէք որ պատմեմ . — Զեր ազնուական կոչած մարդն (լեզուաբանն)

սենեակը մտաւ և նստաւ . զիս ուշի ուշով նկատելէն վերջը , իւր մի մատն վեր առաւ , ըսել ուզելով թէ՛ ես մի աչք ունիմ : Ես իրեն ոչոք չըրի , սակայն երկու մատերս վեր առի , ըսել ուզելով թէ՛ ինքն երկու աչք ունի : Ասոր վրայ , իւր երեք մատերն ցոյց տուաւ , այսինքն թէ՛ թէ և երկու հոգի ենք , բայց երեք աչքեր կան միայն : Անմիջապէս բուռս պատրաստեցի որպէս զի մի քանի հարուածներ տամ նմա , սակայն խոյս տուաւ առջեւ :

ԹԱՐԳ ՅԱՆՊԱՐԵՆԻ
Փ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԱՂԱՄԱՆԴԵԱՅ ՄԱՏԱՆԻՆ

Ուրիշիմ անուն վաճառական մը խիստ հեռաւոր երկիր մը դացած էր , և իւր գործունէութեամբն ու աշխատասիրութեամբը մեծ հարստութիւն մը դիզեր էր : Բաւական տարի բացակայութենէ վերջը՝ իւր հայրենիքը վերադարձաւ :

Երբ իւր ծնած քաղաքը մտաւ , խնացաւ որ բոլոր իւր մերձաւոր ազգականները քաղքէն քիչ հեռու դիզի տան մը մէջ ժողովուրդ էին՝ կերակուր ուտելու համար : Փութաց հոն երթալու . սրտին ուրախութենէն՝ մոռցաւ վրան զլուսը չըտկելու և փոխելու իւր վերարկուն , զոր ճամբորդութեան միջոցին հագեր էր և որու գոյնը բոլորովին նետեր էր :

Երբ լուսադարեալ սրահը մտաւ , իւր ազգականներն , այր ու կին , բնաւ բերկրութիւն մը չ'զգացին զինքը տեսնելով , վասն զի , իւր հագած վերարկունն նախելով , կը կարծէին թէ՛ վաճառականն աղքատ կը վերադառնար :

Երիտասարդ խափշիկ մը , զոր վաճառականն հետը բերած էր , այնքան բարկացաւ տիրոջն ազգականներուն որ , ըսաւ .

« Սրտնք չառ զէջ մարդիկ են որ ա-
նուշ խօսք մ'անդամ չ'են ըսեր իրենց
բարեկամին՝ որմէ այսքան տաւն բաժ-
նուած էին :

— Բիչ մը սպասէ՛, պատասխանեց
վաճառականն
յաժ՝ ձայնիւ :
Նայէ՛ հիմայ ինչ-
պէս կը մօտե-
նան :

Աս ըսելով՝
գրպանէն առա-
մանդեայ մատնի
մը հանեց ու մա-
տը դրաւ : Անմի-
ջապէս ամէնուն
դէմքը զուար-
թացաւ և ամէն-
քը Ուիլիէմի բո-
լորակքը խոնե-
ցան : Ո՛րը ձեռքը
կը քսէր իւր
բը երեսը կը
համբուրէր , և
ամէնքն ալ կ'ու-
ղէին զայն հիւր-
ընկալելու պա-
տիւն իրարմէ
յափշտակել :

« Ըսել է այդ
մատանին , ըսաւ խափշիլը , ուրիշներն
դիւթեղու գորութիւնն ունի :

— Ոչ , պատասխանեց Ուիլիէմ . բայց
տեսնելով այս աղամանդն , որ առնուազն
հազար սկուդ կ'արժէ , հասկցան որ հա-
րստութիւնը ամէն բանէ վեր է :

« Ո՛հ , կոյրերը , դոչեց այն տաւն խափ-
շիլը : Ըսել է զանոնք դիւթողն այս ա-
ղամանդը չ'է այլ ստակի սէրը : Կտրելի՞
է որ քիչ մը դեղին մետաղ և քանի մը
թափանձիկ քարի կտորուանք աւելի մեծ
արժէք ունենան ձեր աչքին քան թէ տի-
րոջս պէս ազնիւ անձ մը :

ՓԱՆԻԱՆ ԾԱՌ

Ծառերուն մէջ զարմանալի յատու-
թիւններ ունեցողներէն մին ալ Պանիան
ըսուած ծառն
է , որ Հնդկաս-
տանի մէջ կը
բուսնի :

Աս ծառը կը
առաջաւոր Հընդ-
կաստանցիք կը
պաշտեն յարգա-
նօք : Բարձրու-
թիւնն ու հաս-
տութիւնը մե-
ծամեծ կտղնի-
ներու նման է .
բայց զարմանա-
լին այն է որ ա-
սոր ճիւղերը բա-
ւական երկըն-
նալէն ետքը ուղ-
ղակի դէպ ի գե-
տին կ'իջնեն եր-
կայն չուանի պէս
ճիւղերուն ծայ-
րը գետին կը խը-
րի և ուրիշ նոր
բուն մը կը ձե-

ւանայ . այս ճիւղը գետնէն նոր սնունդ
առնելով՝ վերէն վար իջած ճիւղերը շու-
տով կ'աճին . ստով մէկ կողմանէ բուն
ծառը միշտ հաստանալու և բնդարձակուելու
վրայ կ'ըլլայ , միւս կողմանէ ալ արմատէն
հեռու նոր նոր արմատներ կը ձգեն իր
ճիւղերն ու հետզհետէ կը բազմանան :
Մէկ ծառէն ամբողջ անտառ մը կրնայ
ձեւանալ , իսկ թէ որ ճիւղերը չի կտրը-
ուին , ու վրան աղէկ հոգ տարուի , ըն-
դարձակ տեղ կրնայ բռնել . ինչպէս Պէն-
կալոյի մէջ եղած Պանիանը՝ 370 ոտնա-

Հափ դէպի չորս կողմն տարածուած է :

Սովորաբար Հնդկաստանցիք Պանխանը տուներու, կառուցողներու և ուրիշ հըրատարակական տեղերուն բոլորաբը կը տնկեն :

Այս սքանչելի ծառին փայտը չէքի ու դործածութեան ամենեւին չի յարմարիր : պտուղը քիչ է, ու հասունցածին գոյնը կարմիր կըլլայ, և ազաւաններն ու ուրիշ թռչուններ կ'ուտեն :

ԱՅԳԻՆ

Այգեգործ մը մահուան անկողնոյն մէջ ըլլալով՝ դաւակացն ըսաւ .

Սիրելի դաւակներս, մեր բնակած փոքր տունէն և անոր կից այգիէն զատ ժառանգութիւն մը չ'ունիմ ձեզ ձգելու : Բայց այդ այգիին մէջ դանձ մը կայ թաղուած : Փորեցէ՛ք այգին և պահուած դանձը կը գտնէք :

Հօրերնուն մեռնելէն վերջը, տղաքն սկսան հողն տակն ու վրայ ընել ամենա մեծ եռանդեամբ, բայց ո՛չ ոսկի գտան և ո՛չ արծաթ : Սակայն աշունն գալով՝ այգին, զոր լաւ մը պեղած էին, առաջուրնէ շատ աւելի խաղող յոռաջ բերաւ : որով անոնց հասոյթն կրկին եղաւ :

Այն ատեն հասկեցան տղաքը թէ հայրերին ինչ ըսել ուզեր էր՝ այդպէս մէջ թաղուած գանձ մը կայ ըսելով, և այգիին դրանն վրայ խոշոր գրերով գրեցին սա բառերը .

« Ամենն ամուլ դաշտին մէջն իսկ ոսկույ հանք մը կայ, բայց աշխատութեամբ միայն կարելի է այն գանձն երեսն հանել : »

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

Վիչ մը նեղութիւն կրելը՝ նեղութիւն տալէն աւելի աղէկ է :

— Յիմարները իշուն երկրագութիւն կ'ընեն, թէ որ տեսնան որ ոսկի բեռնաւորած է :

— Զոյգ մը կօշիկի կրուկ՝ երկու ձեռքէ աւելի բան կը տեսնեն :

— Հարստութիւնը յիմարը խելացի կը ցուցունէ :

ԴԱՆԱՐ ՈՍՏԸ

Ֆրէտէրիք անդիի ծայր անառակ և անվայոյզ աղայ մ'էր . ի դուր կը յանդիմանէին դինքը, ամենեւին բանի տեղ չ'էր դներ, այլ ընդհակառակն աւելի կը կատղէր :

Օր մը իր Մարթա քրոջն հետ պարտէղը դնաց, ուր երկուքնին ալ մէկ մէկ փոքր ածու ունէին : Մարթայի ածուն խնամք նայուած ըլլալուն, դեղեցիկ ծաղիօք դարձուած էր, մինչդեռ Ֆրէտէրիքինն բոլորովին անմշակ և գէշ խոտերով լի էր :

« Եղբայր իմ, եղբայր իմ, ածուդ ինչպէս անխնամ ձգեր ես . առ ինչ անկարգութիւն է : Հաւատա՛ խօքիս, եթէ ինքզինքդ չի շտկես, մայրիկին ըսածը պիտի ըլլայ . « Երբէք դաւար ոստի երես չպիտի տեսնիս (*) » :

Մարթայի խրատն իրաւացի էր, բայց Ֆրէտէրիք խնդաց և սկսաւ մեծ տանձենիի մը վրայ ելլել : Ապա գոչեց .

« Նայէ՛ Մարթա, դաւար ոստի վրայ չ'էմ : »

Սոսքը դեռ չ'էր աւարտած, քրոջ ճիւղը կտորեցաւ . Ֆրէտէրիք գետին ինկաւ ու մէկ թեւը կտորեցաւ :

(*) Ասիկայ բոլորովին գերմանական ոճ մ'է, որ ըսել է՝ մահ երջանկութիւն չպիտի տեսնես :

ԽԱՂՔ ԱՂԶԿԱՆՑ

ԳԱՅԼՆ ՈՒ ՈԶԽԱՐԸ

Աղջկանց մին Ոջխար և մէկն ալ Գայլ կ'ըլլայ, և միւսները ձեռք ձեռքի բոլորակ մը կապմեղով՝ մէջերնին կ'առնեն Ոջխարը և կը ջանան զայն սլաշտպանել: Գայլը բոլորակին դուրսը կը մնայ և անոնց վրայ կը յարձակի՝ ջանալով ձեռուրնին քակել ու ներս մտնել: Երբ Գայլը կարողանայ բոլորակը խզել, այն ատեն Ոջխարը միւս կողմէն փախցնելով՝ Գայլը փարախին մէջ կը բռնեն, որպէս զի ոչ-

խարին ետեւէն չի կարենայ հասնիլ: Եթէ Գայլը յաջողի նորէն դուրս ելնել, Ոջխարը ներս կ'առնեն, և այսպէս կը շարունակեն՝ մինչեւ որ ոչխարը բռնուի: Այն ատեն Ոջխարը՝ Գայլ, և Գայլը կամ ուրիշ աղջիկ մը Ոջխար կ'ըլլայ:

ՖԱԼԵՆՅԱ ՆԻ ՅԱԽՃԱՊԱԿԻ

(Շարունակութիւն, տես Տետր 15)

Անթափանց յախճապակին իջնան որ բարձր է Ֆալենցայէն, նոյնքան բարձր է նաև բուն յախճապակին ամէն տեսակ հողէ ամաններէ. խմորին նիւթը շատ տարբեր է: Փոխանակ սովորական կաւի, մասնաւոր սպիտակ և սլաքաբոտ հող մը

կը գործածեն, այն է՝ Բաօլին կոչուած կաւը: Յախճապակին ալ Ֆայենցայի պէս դրուզի վրայ կը շինեն, բայց խմորն աւելի չոր կը բռնեն, որ մեծկակ ամաններ կարելի ըլլայ շինել:

Եթէ ուզեն բազմակողմանի և անկանոն ձեւերով աման մը շինել, կաղապարի կը դիմեն: Երբեմն քանի մը կտորէ բաղկացեալ կաղապարի մը վրայ խմորը կը տարածեն և սպունգով մը կը շրտեն: Երբ հողը չորնայ՝ կաղապարէն կը

Մուֆլը կոչուած փուռ.

հանեն: Իսկ շատ նուրբ գործերու համար՝ ուրիշ ձեւ մը կը գործածեն: Գաճէ կաղապարի մը մէջ ջրախառն կաւը կը լեցնեն և ամէն կողմ կը շարժեն: Գաճը ջուրը կը ծծէ, և բարակ կաւ մը կը մընայ կաղապարին երեսն. երբ քիչ մը չորնայ՝ կը հանեն:

Երբ ամանները լաւ մը չորնան և թրծման համար, վերջը զայն կը թաթխեն ծեփին մէջ և կը թողուն որ չորնայ: Այս ծեփը դիւրահալ նիւթերէ բաղկացեալ հեղուկ մ'է, որ երկրորդ թրծման միջոցին կը հալի: Երբ ծեփը չորնայ, ամանները տուփերու մէջ կը դնեն, և Ֆայենցայի պէս՝ փառն մէջ կը շարեն:

Յախճապակին ներկերը ամէնէն վեր-

ըր հոգւտան : Ընդհանրապէս ձեռք կ'աշխատին : Ասոր համար գրականորենի գոյներ կը գործածուին : Երբ ներկը չորնայ, ամանը մուծելը կոչուած փոքրիկ փուռը դնելով՝ գոյները կը հալեցնեն : Ֆայէնցայի գիւտը Պէրնար Բալիսի հանձարին և յարատեւութեան արդիւնքն է, որու խղճակ ու թշուառ կեանքը մեր աղին և փոքրիկ Ընթերցողաց ծանօթացընել արժան դատեցինք :

ԺՉ. Դարուն սկիզբներն ծնաւ Պէրնար Բալիսի Մօնթանոլիէի մօտ՝ Պիրօն գիւղին մէջ : Ծնողքն՝ նորա ուշիմութիւնը տեսնելով, անոր կարգալ ու գրել սովորեցուցին մեծամեծ գոհողութեամբ, վասն զի շատ աղքատ էին :

Նոյն տեսններն երկրաչափ մը դալով այն տեղուանքը, տեսաւ տղեկն և առաջարկեց զայն իրեն աշակերտ ընդունիլ : Ծնողքն հաւանեցան : Քանի մը տարուան մէջ Պէրնար ճարտար երկրաչափ մը եղաւ : Բայց նա աշխատող բնաւորութեան տէր ըլլալով և բաւական ալ լաւ գծագրելով, ինքն իրեն սկսաւ նկարչութեան փորձեր ընել : Տեսնելով որ կը յաջողի, զիսկեց սպաւեայ վրայ նկարչութիւն ընողներուն և քիչ ժամանակի մէջ անոնց արուեստն ալ կատարելապէս ուսաւ, և ամէն կողմանէ զինքը կը կոչէին : Այսպէս շարունակ ասդիս անդին երթալով՝ 10—12 տարի չըջեցաւ Ֆրանսայի, Ֆլանտրիոյ և Ալմանիոյ այլ և այլ կողմերը : Երբեմն երկրաչափութիւն, երբեմն ալ նկարչութիւն ընելով՝ իր ապրուստը կը ճարէր և ամէնուրեք ուղադրութեամբ կը քննէր այն գիրքը, զոր « գրոց լաւագոյն » կը կոչէր, այն է ԵՐԿԻՆՔՅ, ու ԵՐԿԻՐԸ :

1535 ին Բալիսի իւր հայրենիքը վերադարձաւ : Սէնթի մէջ հաստատուեցաւ ու ամուսնացաւ և սկսաւ երկրաչափու-

թեամբ ու սալակիի վրայ նկարչութիւն ընելով ապրիլ : Բաւական տեսն այսպէս անցնելէ ետեւ, թէ՛ միեւնոյն տեսակէ արուեստաւորք շատնալով և թէ՛ գործերն քիչնալով, Բալիսի ստիպուեցաւ ապրուստի ուրիշ միջոց մը բնութել :

Այս տեսններն թրծուն հողէ ամանի կտոր մը տեսնելով, որու վրայի ներկն ալ ետիւծ էր, Բալիսի, որ վարժ էր նկարչութեան, մտածեց որ անհնար չէ իրեն նոյն տեսակ ամաններ շինել :

Այն տեսած կտորն հնութեանէ մնացած կամ խտալացի արուեստաւորաց գործ էր և այն արուեստին գաղտնիքը անծանօթ էր Ֆրանսայի մէջ : Բալիսի իրաւունք ունէր մտածելու թէ, եթէ յաջողէր, սպաւիւ ու շահ ձեռք սլտի ձգէր : Ուստի անմիջապէս գործի սկսաւ : Բայց այդ արուեստին ամենամախանական սկզբանցն իսկ անտեղեակ ըլլալով, Աստուած զիտէր թէ՛ որքան ձգունք և յարատեւութիւն հարկաւոր էին նմա այն 15—16 տարուայ միջոցին, յորում « Սովրեցաւ անօթի կենալով ալքիմիադիստութեամբ ըզրադիլ, » ինչպէս որ ինքը կ'ըսէ :

Նախ սկսաւ ձերմակ գրականորեն ընտուել, վասն զի իմացած էր թէ ամէնուն հիմն այս էր : Ուստի զանազան նիւթեր կը փչրէր և հողէ ամաններու վրայ դնելով՝ կը նեւէր իր շինած մէկ փուռնը մէջ : Բայց ինչ աստիճան տաքութիւն պէտք ըլլալը չգիտնալով, այդ նիւթերն կամ չափէն սպաւս կը հալէին և կամ կ'այրէին : Եւ ինքն, կարծելով թէ յանցանքը իւր ընտրած նիւթերունն է, շարունակ նորանոր նիւթեր կը փչրէր և իր փորձերն կը շարունակէր՝ չափազանց ստակ և ժամանակ վատնելով :

Այսպէս շարունակեց շատ տարիներ : Ծախքը քիչցնելու համար, իր անօթներն կը տանէր քաղքին մօտ գտնուող բրուտ-

ներու փռանց մէջ թրծելու : Բայց ամէն անգամ զանոնք փռէն հանելուն , Բալիսի կը տեսնէր որ քրուտներու կրակն բաւական ուժով և անօթներն ալ փռան մէջ պէտք եղածին պէս շարուած չ'ըլլալով , չ'էին կրցած գոյներն հալիլ :

Սակայն ինքն նորէն նիւթերուն ընտրութեանը մէջ նըխալած ըլլալ կարծելով , նորանոր նիւթեր դրաւ և քիչ մը ատեն ալ այսպէս շարունակեց : Վերջը , տեսնելով որ գոհացուցիչ փոփոխութիւններ մը չ'առնիր , քիչ մ'աւել տեսնելով զաղբէրացաւ և սկսաւ իր նախկին արուեստներովն զբաղիլ : Միթէ կը հրաժարէ՞ր , ոչ : Ասի պարզ դադար մ'էր իրեն համար , վասն զի շատ տարիներ դէպ ի մէկ նպատակ զիմեցնելու և երբեք չի կարենալով անոր մօտենալ , ըստիպուած էր գոնէ քիչ մը ժամանակ դադար առնել իր ընտանիքի հայր մը , որուն կիներն ու զաւակներն ամէն օր հաց կը քաղասէին իրմէ : Բարեբախտաբար նոյն միջոցին արքունի երկրաչափ պաշտօնաւոր

կալք նոյն կողմերն դառնալով Մենթօնի աղահանքերու յատակադիմն հանելու համար , այս գործն յանձնեցին Բալիսի , որ բաւական օտակ չ'ահեցաւ անկէց : Բայց , երբ տեսաւ որ ձեռքը քիչ մը ստակ

անցաւ , նորէն սկսաւ իր գորակոնտիկ ոնի խուզարկուել խիւններն շարունակել : Ո՛չ իր շինած և հնալ քրուտներու փոփոխութեան մէջ գոհացուցիչ արդիւնք մը տեսած չ'ըլլալուն մտածեց իր մաններն տանիլ հալեցնել աղակի զործարանի մը մէջ , որու կրակն աւելի ուժով էր :

Երբ անօթի կտորներն փռուէն հանեց , տեսաւ որ իր շինած բոլոր գրութեանց մի մասն սկսեր էր հալիլ , ինչ որ աւելի ևս քաջադէրեց զինքը փնտռելու այդ

ՊԵՐՆԱՐ ԲԱԼԻՍԻ

ձեռնակ գրակոնտիկոնն : Երկու տարի ևս փորձեց , փնտռեց : Վերջապէս երբ կը սկսեր վճարիլ , օր մը որ 500 կտորէ աւելի անօթ փռուր նետած էր , պատահեցաւ որ ատոնց մին 4 ժամ վերջը հալեցաւ :

(Շարունակելի)

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ԳՈՂՈՄՊՈՍ

Կ Ա Մ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԳԻՒՏԸ

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴ ՈՒԹԻԻՆ

(Շարունակութիւն, Տես տետր 15)

Ծովապետը սաստիկ ուրախացաւ, երբ իր ամենէն մեծ թշնամին ձեռք անցուց : Բայց տեսաւ որ Քաօնապօ, փոխանակ հնազանդութիւն ցոյց տալու, զինքը չ'էր բարեւէր իսկ : Երբ պատճառն հարցուց, Քաօնքը պատասխանեց. — Վասն զի դու չի համարձակեցար անձամբ իմ տունս դա-

լու ' և քու պաշտօնակարը քենէ աւելի սրտոտ է եղեր : Այս հարատ անձը հոն պահէն վտանգաւոր համարելով ' նաւ դրին որ Սպանիա զրկեն : Բայց ճամբան նաւը ալեկոծութեան բռնուելով, Քաօնապօ և բոլոր նաւուն մէջ եղողներն կորսուեցան :

Քիչ մը վերջը Անթուան տը Թօրէշ վերադարձաւ Սպանիայէն 4 մեծ նաւով, որք լի էին ամէն տեսակ ուտեստով և ռազմամթերօք : Անթուան ծովագետին նամակ մը յանձնեց թագաւորէն դրուած, յորում կը դովէր զինքն իր ըրած ծառայութեանցն համար, և կը հրամայէր որ բոլոր դատած կղզիներուն իրարմէ ունեցած հեռաւորութիւնն, նորանոր թռչնոց եւ կենդանեաց տեսակներն տեղեկագրէ իւրեն : Բաց յաստի, շին և Նոր ցամաքաց միջեւ շարունակ կանոնաւոր յարաբերութիւն մը հաստատուելու համար, հրամայեց որ ամէն ամիս մէկ մէկ քարավէլ մեկնին, մին Ամերիկայէն և միւսը Սպանիայէն, և Բօրթուկալի հետ եղած անհամաձայնութիւնք վերջացած ըլլալով՝ այդ Քարավէլներն ճամբան ապահով էին :

Տարւոյն վերջերն խնացաւ թէ Քաօնապօի յափշտակութիւնը ամբողջ կղզին ոտք հաներ էր և այս իշխանին երեք եղբարքն մեծ բանակ մը կը կազմէին Վէկալ-Բէալի մէջ : Մէրիէնի թագաւորին խնայ ապրով թէ մտադիր է պատերազմի սպարաւորութիւլ, այս թագաւորն իւր ընտրելազոյն զինուորներովն եկաւ իրեն օգնելու . Ուրովհետեւ սպանիական բանակն 200 հետեւակէ և 20 հեծեալօրէ միայն բաղկացած էր, Գոլումպոս որոջեց միասին առնել նաև 20 կատաղի շուներ, որոց խածուածքն սուրի և հրացանի հարուածներէն ոչ նուազ վտանգաւոր են :

Մարտ 24ին ճամբայ ելաւ Ատէլանթիէին և Կուաքանակարիի հետ : Վէկալ-Բէալի մէջ մտնելուն պէս տեսաւ թշնամի բանակն, որ 100,000 հոգիէ կը բաղկանար և որու կը հրամայէր Մանիքաթ, Քաօնապօի մէկ եղբայրը : Տօն Պարթիզմի անմիջապէս յարձակեցաւ և մեծ զինադրութիւն մը չի դատաւ : Խեղճ Ամերիկացիք, որք իրենց բազուկներէն զատ զէնք չ'ունէին, զարմանօք կը տեսնէին

որ ամբողջ չարքեր կ'իյնային հրացանաց հարուածներէն ու ձիերուն ոտից ներքեւ կը կոխառուէին . Գոլումպոսի շուներն ալ կատաղօրէն յարձակելով նոցա դէմ, կուրծքերնուն կը խածնէին, և գետինը տապալելով՝ կտոր կտոր կ'ընէին : Պատերազմի դաշտը շուտ մը ծածկուեցաւ զիականքով, մնացեալներն ալ փախան : Ծովագետն 9-10 ամիս հալածեց զանոնք, և ամէն անգամ սպառահեղուն՝ չարաչար յաղթեց, եթէ կրնայ յաղթութիւն կոչուիլ զինեալ մարդոց՝ անպէն ու տկար արարածներու վրայ ունեցած առաւելութիւնը :

Ծովագետը զանոնք նուաճելէ ետեւ՝ անոնց վրայ որոշեալ տուրք մը դրաւ, երեք ամիս երեք ամիս վճարելի : Վէկալ-Բէալի թագաւորն առաջարկեց հողերը մշակել տալ իւր հպատակներուն և ցորեն ցանել տալ Կուաքանակարիի պէս, որ արդէն այս կարեւոր ծառայութիւնը մատուցած էր Սպանիացոց : Իր առաջարկութիւնը մերժուեցաւ չ'եմք զիտեր ինչու, քանի որ Սպանիայէն արմտիք բերել տալու դժուարութիւնն քանիցս պատճառեղած էր գաղթականութիւնը նեղութեան մէջ ձգելու . որովհետեւ այս իշխանին զիտաւորութիւնն ասանկով ոսկի չի վճարել էր : Պատմագիր մը կ'ըսէ թէ ծովագետը, որ մեծ վատահութիւն չ'ունէր սպանիացոց վրայ, և իբր օտարական ծանր յեղափոխութեանց կը սպասէր, ամէն բանէ նախամեծար կը սեպէր ոսկին և կ'ուզէր հարստանալ : Ուստի պղնձէ միտալներ շինել տուաւ, զորս վզերնին պէտք էր կախնին անոնք՝ որք իրենց տուրքը վճարած էին, և իւրաքանչիւր վճարման այդ միտալներն կը փոխուէին : Միայն Պօէքիօ, որու հողերն ամէնէն հեռու էին՝ զիմացաւ, զրգուելով իւր քրոջմէն, որ Քաօնապօի այրին էր :

Բոլոր միւս ցեղերն օտարականաց լու-

ծին ծանրութիւնն զգացին . սակայն կը յուսային որ քիչ ատենէն Սպանիա կ'երթան : Բայց երբ տեսան որ սոքա ամենեւին մտադիր չ'են հեռանալ, որոշեցին եզրկտացորեն շնչակել և լեռներն քաշուել Սպանիացւոց ուտեստն կտրելու համար . ասանկով կը յուսային որ օտարականք կամ անօթութենէ պիտի մեռնէին և կամ կրգիէն պիտի երթային : Կուռքանակարի ալ ի վերջոյ փախտականաց օրինակին հետեւեցաւ : Սպանիական կըղզին քիչ ատենէն նորէն ինկաւ սովի մէջ . բայց ամերիկացիք ոչինչ չահեցան ասկէջ վասն զի իրենց անօթի թշնամիներն սկըսան հալածել զիրենք անխնայ, որով կը ստիպուէին քարայրներու մէջ պահուելու և չ'էին համարձակեր դուրս ելնել ուտելիք ձարելու համար : Կըսուի թէ անօթութիւնը, հիւանդութիւնը և սպանիական զէնքերն քանի մ'ամսուան մէջ կըղզւոյն բնակչաց մէկ երրորդն սպաննեցին : Կուռքանակարի ալ նոյն բախտին արժանացաւ և Սպանիոյ մատուցած այնքան ծառայութեանցը փոխարէն, պատմագիրը նորա յիշատակն աղարտած են դարձելի զրպարտութիւններով, անգութ յափրշտակիչներն արդարացնելու համար :

Սակայն Ամերիկայէն դարձող Պոյլ և Մարկարիթա սպանիական արքունիքը դաւով շարունակ գանգատներ կ'ընէին ծովապետին և իւր երկու եղբարցը դէմ : Կըսէին թէ Գոլոմպոս անխոհմ, հպարտ ու անգութ մարդ մ'էր և Քասթիլիացւոց կեանքը բանի տեղ չէր դնէր . թէ սոկւոյ հանքերն մտածացին բաներ էին կա, կա : Թորրէզի եկած ատենն ալ մէկ քանի մաս նաւորներէ ալ դժգոհութեան նամակներ ընդունուած ըլլալով, Ն. Վեհափառութիւնն որոշեց մասնաւոր քննիչ մը զրկել հոն ճշմարտութիւնն հասկնալու համար : Ասի խոհմ և ապահով միջոց մ'էր, եթէ լուադոյն ընտրութիւն մը ըրած ըլլային :

Բայց ժան տ'Ակուատո, որու յանձնը ունեցաւ այն պաշտօնն, չնչին մարդուն մէկն է : Հոկտեմբերի վերջերը Իզապէլ հասաւ, երբ ծովապետն Մակուանայի մէջ ծագած մէկ փոքր խռովութիւնն խաղաղեցնելու դադարէր, և իր բացակայութեանն տօն Պարթէլի կը հրամայէր հոն : Ակուատո չափազանց հպարտութեամբ վարուեցաւ հետն, և անանկ իշխանութիւն մը սկսաւ բանեցնել, որ իրեն յանձնուած պաշտօնէն շատ վեր էր : Ապա ճամբայ ելաւ ծովապետը գտնելու համար, և ամէն տեղ կ'ըսէր որ Գոլոմպոսը գտնելու և գաղթականութիւնը անոնցմէ ազատելու եկած էր : Իւր մարդիկն Ամերիկացւոց սկսան հաւատցնել թէ ասի նոր ծովապետ մ'էր, որ միւսը պիտի վերցնէր, և սոքա ալ միացան այս փոփոխութենէն օգտելու համար : Ակուատո խնացաւ թէ ծովապետը Իզապէլ դարձեր է . անմիջապէս ետ դարձաւ և ի ձայն թմբկաց սկսաւ իր պաշտօնին դործադրութիւնն փութացնել : Ծովապետն ալ ձեռքէն եկածին չափ օգնեց սոյն աւարտողութեան հանգիսական ձեւ մը տալու : Սակայն Ամերիկացւոց և Քասթիլիացւոց մեծագոյն մասն Գոլոմպոսի դէմ զինուեցան : Կըսուի թէ այս միջոցին ծովապետն չափազանց խոհեմութեամբ և անուշութեամբ վարուեցաւ, և իւր բոլոր պատիւներն իր թշնամոյն տուաւ :

Քննիչն ուզած տեղեկութիւններն առնելէ վերջը՝ երբ կը պատրաստուէր Սպանիա դառնալ, կատաղի մրրիկ մը նաւերն խորտակեց : Հոն ուրիշ նաւ չկար, բայց եթէ ծովապետին նոր շինել տուած երկու Քարավէլներն, Գոլոմպոս առաջարկեց մին Ակուատոյի տալ, ըսելով սակայն թէ միւսն ալ ինքն պիտի առնէ և Սպանիա դառնալով իր դատը պիտի պաշտպանէ Նոցին Վեհափառութեանց դէմ : (Շարունակելի)

ՀՐԱՐՈՒՄ ԵՒ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

Մեր բնակած հողագնդին խորը շատ տեղ կը գտնուին զանազան տեսակ հանքային նիւթեր, զորօրինակ, ծծումբ, հանքածուխ, եւ, որք երբեմն բռնկելով ահաւոր տեսարաններ կը ներկայացնեն : Երբ այս հուրերը բորբոքելով լերանց գլխէն դուրս ելնեն, Հրաբուխ կը կոչուին :

Հրաբուխներուն ներսի կողմը ընդհանրապէս կը վառի, բայց երբեմն ալ այն-

զանգուած մը դուրս կուտան, որ Լավա կը կոչուի : Շատ ժամանակ Լավային հետ ամենամեծ քարեր ալ դուրս կ'ելնեն. կ'երեւայ որ այս քարերը հրաբուխին ներքին խողովներէն կը բլթին :

Հրաբուխներուն զօրութեանց սաստկութիւնը անհաւատալի կ'երեւայ : Վերսուլ լեռը՝ երբեմն իւր գագաթէն 3600 ոտք բարձր նետած է մեծամեծ քարեր : Լավան շատ տկար զօրութեամբ դուրս կը վազէ : Մեծ հրաբուխներուն մէջ քիչ կը

չափ կը զօրանայ, որ կրակ կտրած նիւթեր դուրս կը նետէ : Դրսէն բռնկելէ առաջ՝ Հրաբուխին գլխէն արտաքոյ կարգի շուտութեամբ կ'ըսկսի մուխ ելլել : Այս մուխը ըստ մեծի մասին ջրի չողիէ, ջրածին կազէ և ծծումբէ բաղկացած կը լինի : Երբ մուխը սաստկանայ, նորա հետ մոխիր ալ կուգայ : Մոխրէն ետեւ հասարակօրէն բարակ աւաղ դուրս կուտայ : Շատ Հրաբուխներ, ինչպէս Էտնա լեռն ալ, աւաղէն ետքը ուրիշ տեսակ հեղուկ

պատահի որ Լավան հրաբուխին մինչեւ գագաթը բարձրանայ, այլ հրաբուխին քովերը ճնշելով ճամբայ կը բանայ ու հալած մետաղի նման դուրս կը հոսի և զարհուրելի կեպով հրեղէն գետի մը պէս վար կը վազէ : Թէև լեռան զառիվարէն շատ շուտ կը քալէ, բայց չիտակ երկրի վրայ մէկ ժամու մէջ հազիւ մէկ երկու քայլ յառաջ կ'երթայ, քանզի հետզհետէ պաղելով՝ ընթացքը կը տկարանայ :

Հրաբուխներէն շատերը յայս նիւթերէն

դատ , երբեմն սաստիկ տաք ջուր ալ կը նետեն :

Հրաբուխները շատ մեծ մեասներ կը դործեն , ինչպէս Վեսուվ լեւան 1793ին բորբոքումէն յառաջ եկած Լավան ամբողջ քաղաքներ ու գիւղեր կործանեց : Նոյն պէս Քրիստոսէ 79 տարի առաջ Վեսուվին դուրս ելած մոխիրը ամբողջ Հէրքուլանոն և Պոմպէի քաղաքները մոխրոյ ներքեւ թաղեց : Այս քաղաքները այնչափ թանձր մոխրոյ տակ թաղուած էին , որ հազիւ թէ 1700 տարի վերջը յայտնուեցաւ որ կողմ ըլլալին :

Երկրաշարժը Հրաբուխի բռնկելուն շատ կապակցութիւն ունի : Երկրաշարժը երկու տեսակ շարժում կունենայ , մին՝ վառօդի շտեմարանի ճայթման պէս քիչ մը տեղ գետինը կը շարժէ : Իսկ միւսը որ միշտ հետը ծանր կառքի մը արագ երթալուն ճայնին պէս չիօթ աղմուկ մը կը հանէ , շատ ընդարձակ տեղ կը շարժէ և խիստ հեռաւոր երկիրներ իր ճայնը լսելի կ'ըլլայ :

Ընդհանրապէս Երկրաշարժը յառաջ կուգայ՝ Հրաբուխի բռնկած միջոցին , երբ երկրին տակ փակուած ու ճնշուած սաւառիկ բարակ օդը , չոզի զարձած ջուրը և բորբոքեալ հուրը դուրս ելնելու ծակ կը բնտռեն , և երբ չեն գտնէր՝ սաւառիկ ցնցելով երկիրը , մէկ կողմէն դուրս կը հօսին :

Կարելի է բացատրել Երկրաշարժին պատճառած մեասները . չկայ թշուառութիւն մը , արկած մը , որուն հետ կարենայ բաղդատուիլ : Երբ գետ մը յորդի , դաշտի բնակիչք կրնան լեռներու կատարն իրենց սալաւէն գանել : Ամենէն ահուկի կայծակն ալ երբէք ամբողջ քաղաք կամ գիւղ մը կործանած է : Ժանտախտը՝ որ կրնայ ընդարձակ քաղաքներ անմարդի ընել , դէթ անոնց պարսպացը կը խնա-

յէ : Բայց Երկրաշարժի տեսն մարդկային ամէն նախատեսութիւն անօգուտ է : Վայրկեան մը առաջ՝ հոս հզօր պետութիւն մը , հոն հարուստ ու ծաղիկալքաղաք մը կը տեսնուէր . սակայն ասոնց վրայէն ապականիչ շարժն անցնելէն վերջը , մինակ անոնց եղած տեղը և աւերակները կը նշմարես :

Ահարկու Երկրաշարժի մը զոհ գնաց , 1755 Նոյեմբեր 1ին առաւօտուն , Փօրթուկալի մայրաքաղաքը Լիսպոն : Սոսկալի շարժ մը գետինը ցնցեց , որնոր հազիւ վայրկեան մը տեւեց , բայց նոյնչափ փոքր միջոցն ալ բաւական եղաւ ամբողջ մայրաքաղաքին կործանման : Սոյն արկածին զոհ գացող բնակչաց թիւը 70,000 հոգիէն աւելի էր : Ծովն ալ մի և նոյն տեսն քառասուն ոտքէն աւելի բարձրացաւ : Այս դարհուրելի արկածին վրայ կրակն հասաւ և երեք օրուան մէջ այն սրտնչելի մայրաքաղաքը անհետ եղաւ :

Դեռ մոռցուած է՝ Քրիստ կղզւոյն երկրաշարժը , որ անցեալ տարի պատահեցաւ , և գրեթէ այն հարուստ կղզին աւերակ դարձուց :

Խմբագրութիւնս անհուն երախտագիտութեամբ իւր շնորհակալութիւնն կը յայտնէ այն Մեծարոյ և Աշնի Բարեկամաց , որք զանազան դաւառաց մէջ Բուրաստանի յառաջադիմութեան համար անձնուիրաբար և ինքնայորդոր կ'աշխատին և հետզհետէ մեր Մեծ . Բաժանորդաց թիւն ստուարացնել կը փութան : Պարտք կը համարինք նաև մեր շնորհակալութիւնն յայտնել Եօզկատի հեռաղրական տեսուչ Մեծ . Միհրան էֆէնտի Քիւրքճեանի , որ Հանդիսէս չորս օրինակ նուիրած է Եօզկատի ազգային վարժարանաց և Անձնուէր ընկերութեան :

Սոյն առթիւ կը յիշատակեմք նաեւ՝ Պէրլինի Օսմ. դեսպանի խորհրդական Մեծ. Օհան էֆ. Պաղտատեանի ըրած մի նուէրը, որ է՝ Գերմաներէն սլատկերազարդ տղայոց հանդիսի մը 1881 տարւոյ կազմեալ մի օրինակը : Նոյնպէս նըուիրած է Մեծ. Գ. Մ. էֆէնտի Ասլանեան վեց հատոր զանազան տեսակ սլատկերազարդ գրեանք :

Մասնաւորապէս շնորհակալութեամբ կը հրատարակեմք ասո՝ Նիւ - Եօրք բնակող մի անձանօթ Ադնիւ Բարեկամի մը ըրած նուէրը, որ կը բաղկանայ երկու տեսակ սլատկերազարդ և գեղեցիկ մանկական հանդէսէ, որոց հրատարակեալ թերթերը հետզհետէ զրկելու շնորհն կընէ :

ԿԱԶ — ԲԵԹՐՈԼ

Վառած ուժի միայն կտոր մը ուետին կամ ճարպ նետեցէք. այս նիւթերն փայ-

լուն բոց մը հանելով կ'այրին. եթէ կրակը բաւական ուժովէ և օդ չի սլակսիր :

Նախ զխտեցէք թէ ինչ կը ուտանի՝ երբ ճրագ մը վառենք. սլատրոյգին ծածած ճրագուն լուցիկի մը բոցին դաչեւով՝ կը հալի, վերջը կը բռնկի : Բոցը միշտ հեղուկ կը պահէ կըտոր մը ճարպ : Այս հեղուկ ճարպը քիչ քիչ բամբակէ սլատրոյգին մէջ կ'ենէ, երթալով կը տաքնայ և ինքն ալ կը բռն-

կի, ու ասանկով ճրագը միշտ կը լուսաւորէ : Տեսնենք այս բոցը ինչէ կը բաղկանայ :

Ճարպը սաստիկ տաքնալով, կը շոգի-

նայ, տեսակ մը օդի կամ շոգւոյ կը փոխուի : Ըսել է այս շոգին կը պարունակէ ամբողջովին ինչ որ կար ճարպին մէջ : Արդ, ճարպը շատ ածուխ (ածխածին) կը պարունակէ : Ասի կը վարմացնէ զձեզ, բայց հիմայ կը համոզուիք : Ճրագին ծուլը սաստիկ նուրբ ածխոյ փոշի է : Բոցին փայլունութեան պատճառն այս ածուխն է որ կը վառի և փայլուն սպիտակ դոյն մը կ'առնէ :

Եթէ այդ բոցին վրայ սլաղ առարկայ մը բռնենք, օրինակի համար՝ պնակ մը, ասի սեւ փոշիով կը ծածկուի, այն է պաղած ածուխ. ասիկայ ծուխ (խ) կը կոչուի. ուրիշ անգամ առիթ պիտի ունենամք ասոր վրայ խօսելու :

Ամէն անգամ որ բոց մը կը տեսնէք, ասահով եղիք թէ կը բաղկանայ կազէ մը, որ կը տաքցնէ՝ առանց լուսաւորելու, և անդի ծայր մանր ածուխի կտորներէ, որք այս կազին մէջ կ'այրին :

Այսպէս՝ ուետինն, ճրագուն, մեղրամոմը, մոմը, ձեթը լուսաւորող բոցեր կը հանեն և լուսաւորութեան կը դործածուին, վասն զի այս նիւթերն քիչ մը բարձր բարեխառնութեամբ կը շոգիանան, և նոցա շոգին գլխաւորաբար այն սլակի կազ մ'է, որու մէջ ածուխ շատ կայ (ածխախառն ջրածին) :

Արդարեւ երբ ճրագ, մոմ, ձեթ վառել կ'ըսենք, այս նիւթերն սաստիկ տաքնալով ելած կազերն կը վառենք. վառածնիս կազ է :

Իրիկուն մը բովադործ անգղիացի մը իր վառարանին մէջ վառող ածխաքարի կոյտէ մը ելնող գեղեցիկ բոցերը կը դիտէր : Քովը աշխոյժ և խելացի տղայ մը կար, անդի ծայր հետաքրքիր և հարցափորձող, որ հարցուց իրեն թէ այն անշնորհ սեւ քարէն ինչպէս անանկ գեղեցիկ ձերմակ բոց մը կ'ենէր :

Բովադործն երկայն խողովակով հողէ

ծխախոզ մը առաւ, կիսովին լեցուց զայն ածխաքարի փոքր կտորներով և խնամօք խցեց կաւով, միայն խողովակը բաց թողլով: Ծխափողին վառարանն կրակին վրայ դրաւ և վերջը հրակէզ ածուխներուն մէջ խօթեց:

Քանի մը վայրկեան վերջը սկսաւ խողովակէն ծուխ ելնել: Վառ լուցկի մը մօտեցուց . . . երկայն և փայլուն բոց մը ելաւ՝ սուլելով . . . լուսաւորութեան կազմ գտնուած էր:

(Շարունակելի)

ՆԱԽԱՊԵՏԻՆ ԵՈՒՆԸ

ՔԼՈՒԽ Ե.

(Շար., տես տետր 13)

Լիզ ամենէն լայն ծակէն նայեցաւ, և տարօրինակ տեսարան մը ներկայացաւ իր աչացը:

Զէրօ, ոճրագործն Զէրօ, փոքրի վրայ դետինը պառկած, ետեւի սրունքները տակին ամփոփած, երկայն պոչը ուրախութենէն հողուն զարնելով, առաջին թաթերովը ձերմակը բռներ էր:

Լիզ ինքզինքը բռնեց որ մէկէն ի մէկ դուռը չի բանայ: Կ'ուզէր յանցաւորին վրայ վազել, զայն բռնել, և իր յանցանաց պատիժը տալ:

Երկար ատեն չի սպասեց:

Զէրօ հաւկիթը տաք տաք կերաւ:

Տիկին Բիկօ կատղէր էր, և չիտակն ըսելու համար, իրաւունք ալ ունէր:

Կ'ուզէր յանցաւորին նախ և առաջ, դեռ ո՛ր և է դատի չի սկսած, աղւոր պատիժ մը տալ: Բայց Զէրօ, որ զիմադէտ էր, անշուշտ այս զիտաւորութիւնը կտրուց տիրուհւոյն աչքերուն մէջ, վասն զի զայն տեսած ատեն, տիրուհւոյն բացած

դռնէն գնտակի մը պէս դուրս ցատկեց, և բակը զոց գտնելով՝ խոհանոցը մտաւ, ու անկից ալ պատուհանէն փողոց ցատկեց և առանց հանդիստ առնելու՝ սկըսաւ վազեց Կրասի ծովեզրն ի վար:

Լիզ, որ տանտիկնոջ մը բոլոր յատկութիւններն ունէր, ամէն առաւօտ կը թողուր որ նաւապետն ուղածին պէս քընանայ, և կը հսկէր որ, նա չ'երած տանը մէջ ամէն բան կարգադրուի: Բայց այն օրն անոր ըսելու չատ բաներ ունէնալուն՝ չ'էր կրնար թողուլ որ չատ քընանար:

Ուրականի մը նման ներս մտաւ, ու ժող մը դուռը հրեց, թիկնաթոռ մը ու աթոռ մը վար ձգեց: Քնացողն ընթոստ արթընցաւ: Աչքին մէկը բացաւ, տեսաւ կիներ և անոր կերպարանքէն անմիջապէս հասկցաւ որ օդին մէջ փոթորիկ կար: Զէրօյի պէս ըրաւ. բան մը տեսած չ'ըլլալ կեղծեց, և արտեւանունքը դոցելով քնանալ ձեւացուց: Բայց Լիզ չի խափուեցաւ: Ամուսնոյն գէմքին ջիղերուն շարժիլը նշմարեւ էր: Այսքանը բաւական էր խորամանկութիւնն ի դերեւ հանելու:

« Կը վախնայ, ըսաւ ինքնիրեն, ըսել է ուղածս պիտի ընէ: »

Անկողնոյն մօտեցաւ, և իր ջղուտ փոքրիկ ձեռքը նաւապետին ուսին վրայ դրնելով՝

« Օ'ն, արթնցիր, ըսաւ. այդքան քընանալը կը բաւէ . . . Զանա՛ քիչ մը դիտմտիկ ընել. ծանր բաներ ունիմ ըսելու: »

— Մինչեւ ժամը ութ չ'էր կրնար ըստպասել:

— Ո՛չ: »

Ժան Բիկօ հասկցաւ թէ դիւրին չ'պիտի ըլլայ ազատիլ անանկ միջոցի մը որ, փախչելը բոլորովին անհնար էր:

Քիչ մը ելաւ, արմուկը բարձին կըռ-

թընցուց, զլուխն ալ ձեռքին, և հաս-
տատարութեամբ մը:

« Լաւ, ըստե կնոջն: Խօսէ:

— Հաւկիթներու դողը տեսայ:

— Վայ, ապահով ես: Ուրեմն պէտք
էր զայն բռնել տալ:

— Կ'ուզէի որ բռնեմ... բայց փա-
խաւ...:

— Է, կը ճանչնաս:

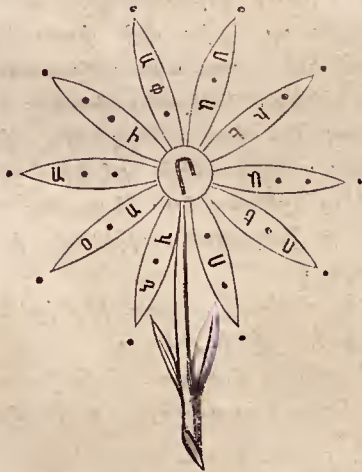
— Հապա:

— Ուրեմն քաղաքապետին, ոստիկան-
ներուն խնայ տալու է: Կ'ուզե՞ս որ քոր-
ծը խնայ տամ Բօն—տ'էվէքի Հասարա-
կապետութեան դատաւորին:

ՀԱՆԵԼՈՒԿ 12.

ՄԱՐԴԱՐՏԱԾԱՂԻԿ

Կէտերուն տեղ գրեր գնելով տասը դրով
բառ մը կազմել ծաղկին շուրջը, ինչպէս
նաեւ ուրիշ տառն բառ, երկերիւս վան-
կով և հինգական դրով, որոց ամէնքն
ալ Ր կը վերջաւորին:

ԲՈՒՐԱՍՏԱՆ ՄԱՆԿԱՆՑ

Կը հրատարակուի տետր առ տետր
տառն և հինգ օրը մի անգամ 16 երեսէ
բաղկացեալ:

24 տետրին գինն է 2 արծ. Մէճիտ.
Ռուսաստանի համար 4 Րուպլի:

12 տետրին գինն է 25 դրուրուշ:

Աղքատ տղայք՝ 24 տետրին պիտի վը-
ճարեն մէկ արծաթ Մէճիտ, եթէ իրենց
դպրոցին Հոգաբարձութենէն և կամ դը-
խաւոր Դասատուէն վկայական մը բերեն:

Բաժանորդագրութեան տեղերն են
Սուլթան—Համամ Թիւ 14. և Կամուրջի
գլուխ՝ Սուճի Պողոս աղայի խանութը:

Աղբիւսնուպօլիս — Արժ. Տ. Ղաւունդ
քահանայ Փափաղեան:

Երիզա — Արժ. Տէր-Եղեկիէլ քահա-
նայ Երէցեան:

Եւդոկիա — Մեծ. Տ. Էֆ. Ճգնա-
ւորեան:

Եղեսիա — Մեծ. Կարապետ Էֆ. Տ.
Գրիգորեան:

Եօգիատ — Մեծ. Միհրան Էֆ. Քիւրք-
ճեան:

Զմիւռնիս — Ազնիւ Պարոն Հրանտ Մ.
Մամուրեան:

Կարին — Մեծ. Առաքել Էֆէնտի Ա.
Լեափեան:

Կիրասօն — Մեծ. Կ. Վահան Էֆէնտի
Նիկոմիդիա — Մեծ. Յակոբ Էֆէնտի

Տ. Ազարեան:

Շապին-Գարահիսար — Մեծ. Յ. Էֆ.
Յակովբեան:

Ռօստոսոյ — Մեծ. Մ. Էֆ. Կիւրճեան:

Սեբաստիա — Մեծ. Երանոս Էֆ. Կ.
Խաթամպօլլուեան:

Սիմֆերօք — Արժ. Տ. Օդսէնտիոս
քահանայ Կօղչակճիեան:

Տրապիզօն — Մեծ. Յարութիւն Էֆ.
Յ. Շահրիկեան:

Տիմեոքա — Մեծ. Թադւոր Էֆէնտի
Թադւորեան:

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع اولتشد

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՔ — Ն. Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ ԵՒ Ս. ՏԵՕԳԼԻԹԵԱՆ

ի Տպարանի Զարդարեան. — Պօլիս, Սուլթան — Համամ Թիւ 14